

POSTANOWIENIE

Dnia 1 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kuryło

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania U. Spółki z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem M.A. i P. Spółki z o.o. w W.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym i podstawę wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 1 kwietnia 2025 r.,
zażalenia odwołującej się Spółki na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 4 października 2023 r., sygn. akt III AUa 1980/21,

uchyla zaskarżony wyrok.

UZASADNIENIE

Decyzją z 30 października 2019 r., nr [...], Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie stwierdził, że M.A. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2017 r. jako pracownik u płatnika składek U. sp. z o.o. w W. . Jednocześnie organ rentowy ustalił podstawę wymiaru składek M.A. za okres od stycznia 2014 r. do grudnia 2016 r.

Sąd Okręgowy, wyrokiem z dnia 16 września 2021 r., zmienił zaskarżoną przez ubezpieczoną decyzję w ten sposób, że ustalił, że M.A. nie podlega

obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2017 r. jako pracownik u płatnika składek U. sp. z o.o. z siedzibą w W. oraz że podstawa wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe i zdrowotne wynosi 0, a także orzekł o kosztach postępowania.

W sprawie ustalono, że 20 maja 2016 r. P. sp. z o.o. (której jedynym Spólnikiem była od 2013 r. U. sp. z o.o.) zawarła umowę o stałej współpracy w zakresie realizacji i kontroli produkcji z U. sp. z o.o. na czas nieokreślony, której przedmiot to przyjęcie przez zleceniobiorcę (U.) do wykonania (produkcji) zleconych przez zleceniodawcę produktów, przy jednoczesnym spełnieniu obowiązujących wymogów prawnych wraz z przedstawioną technologią wytwarzania. Umowa miała być realizowana przy użyciu maszyn i urządzeń oraz zasobów zleceniobiorcy na terenie zakładu produkcyjnego U. sp. z o.o. Zleceniobiorca, tj. U. sp. z o.o. zobowiązał się do zapewnienia odpowiednio wykwalifikowanej obsady personalnej w okresie realizacji umów, jak również do zapewnienia nadzoru i koordynacji wszelkich działań leżących po stronie zleceniodawcy (P. sp. z o.o.) związanych z realizacją prac objętych przedmiotem umowy w celu osiągnięcia wymaganej jakości i terminowej realizacji prac. Ustalono, że kwestie rozliczeń finansowych dotyczących umowy zostaną uregulowane odrębnym porozumieniem.

M.A. 31 października 2008 r. zawarła z P. Spółką z o.o. (poprzednikiem P. sp. z o.o.) umowę o pracę na czas określony. Świadczyła pracę jako konfekcjonistka suplementów diety. W ramach umowy o pracę do obowiązków ubezpieczonej należało pakowanie w tubki i kartoniki soli oraz wkładanie ulotek, natomiast z tytułu umowy zlecenia dla U. składała kartoniki, sklejała ulotki i oklejała. W ramach umowy o pracę w P. sp. z o.o. ubezpieczona pracowała przy przemieszczaniu, suszeniu i pakowaniu produktów w solniczki, kartoniki, saszetki. Z kolei na podstawie umowy zlecenie ubezpieczona pakowała w kartoniki leki i suplementy diety. Odbывало się to w tym samym budynku, ale w innym pomieszczeniu niż siedziba P. sp. z o.o.

Sąd Okręgowy nie podzielił wniosków organu rentowego, że powyższe umowy były zawierane celem rozbicia wynagrodzenia ubezpieczonej i że, choć w

spornym okresie ubezpieczona była zatrudniona w dwóch spółkach, to faktycznym jej pracodawcą był U. sp. z o.o. W ocenie Sądu Okręgowego, w niniejszej sprawie nie miał również zastosowania art. 8 ust. 2 ustawy systemowej.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z dnia 4 października 2023 r., uchylił zaskarżony przez organ rentowy wyrok Sądu Okręgowego i przekazał temu Sądowi sprawę do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że spór skupił się na ocenie organu rentowego co do tego, który z podmiotów był pracodawcą ubezpieczonej, a w konsekwencji, płatnikiem składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe. Istota sporu dotyczyła zatem ustalenia podlegania przez ubezpieczoną M.A. ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia. Wskazał, że art. 8 ust. 2a ustawy systemowej dotyczy sytuacji, w której przyjmuje się, że osoba zawierająca dodatkowe umowy cywilnoprawne z pracodawcą lub podmiotem trzecim, na podstawie których zobowiązuje się do wykonywania pracy, której rzeczywistym beneficjentem jest pracodawca, jest w ich ramach traktowana jako pracownik pracodawcy. Nie dotyczy to natomiast sytuacji odwrotnej.

Dalej wywiódł, że organ rentowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy winien zostać wezwany do precyzyjnego wyjaśnienia, jakie rzeczywiste przesłanki faktyczne i podstawy prawne legły u podstaw rozstrzygnięcia w zaskarżonej decyzji, że rzeczywistym pracodawcą M.A. jest odwołująca się U. spółka z o.o., a nie spółka, z którą ubezpieczona ta zawarła formalnie umowę o pracę, w stosunku do której nie wydano jednocześnie decyzji ustalającej, że nie jest ona pracodawcą - płatnikiem ubezpieczonej w spornym okresie.

W podsumowaniu Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd Okręgowy nie ustalił w istocie rzeczywistej woli organu rentowego przy wydawaniu rozstrzygnięcia zawartego w objętej odwołaniem decyzji z dnia 30 października 2019 r. i podstaw do jej podjęcia, a prawidłowe wyrokowanie w sprawie wymaga uzyskania w tym względzie jednoznacznego stanowiska organu rentowego, a następnie przeprowadzenia stosownego postępowania dowodowego, którego zakres uzależniony będzie od treści tego stanowiska.

Odwołująca się spółka w zażaleniu na powyższy wyrok zarzuciła naruszenie art. 386 § 4 k.p.c., przez bezzasadne uznanie, że spełniona została przesłanka nierozpoznania przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy oraz nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego, podczas gdy Sąd Okręgowy rozpoznał istotę sprawy i po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego prawidłowo stwierdził, że w niniejszej sprawie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej nie ma zastosowania.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od Organu rentowego na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że kontrola dokonywana w ramach tego środka powinna mieć charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji. Ponieważ zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest skierowane przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie w tym postępowaniu zażaleniowym może być poddana jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Oznacza to, że Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości bądź czy w rachubę

wchodziła podstawa nieważności postępowania. Tylko wystąpienie tych przesłanek ma znaczenie w postępowaniu wywołanym wniesionym zażaleniem (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 czerwca 2014 r., III PZ 6/14, LEX nr 1486981; z dnia 30 września 2014 r., III UZ 9/14, LEX nr 1515151; z dnia 21 października 2014 r., III PZ 9/14, LEX nr 1532750; z dnia 20 lutego 2015 r., V CZ 112/14, LEX nr 1677146; z dnia 22 lipca 2015 r., I UZ 6/15, LEX nr 1767098; z dnia 14 lipca 2016 r., II UZ 22/16, LEX nr 2080525; z dnia 24 listopada 2017 r., III CZ 35/17, LEX nr 2459681).

Sąd drugiej instancji na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. może zatem uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości bądź gdy na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. stwierdzi, że zachodzi podstawa do stwierdzenia nieważności postępowania w sprawie. Ponadto w orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że zaistnienie przesłanek do uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, nie statuuje obowiązku, a jedynie możliwość rozstrzygnięcia kasatoryjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 lipca 2009 r., II PK 311/08, LEX nr 533041; z dnia 13 listopada 2002 r., I CKN 1149/00, LEX nr 75293; z dnia 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004 nr 3, poz. 46).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny nie wskazał na żadną z opisanych wyżej przesłanek upoważniających sąd drugiej instancji do wydania wyroku kasatoryjnego. Nie jest nią konieczność ustalenia rzeczywistej woli organu rentowego przy wydawaniu decyzji i podstaw jej podjęcia.

Podkreślić należy, że Sąd Najwyższy wielokrotnie wykazywał, iż w sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego, jej treść wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania oraz orzeczenia sądu pracy i ubezpieczeń społecznych (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2014 r., I UZP 4/13, LEX nr 1469177; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 maja 2013 r., I UK 12/13, LEX nr 1331260; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215, postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15 poz. 601; z dnia 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09 LEX nr 583831; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr

844747; z dnia 10 marca 2011 r., III UZ 1/11, LEX nr 846597; z dnia 5 sierpnia 2011 r., III UZ 17/11, LEX nr 1422061; z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 310/11, LEX nr 1215418 oraz z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 121; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 7 kwietnia 2011 r., I UK 357/10 LEX nr 863946; z dnia 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610; z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286, zob. też M. Szymanowski: Decyzja zamienna organu rentowego, Radca Prawny, Zeszyty naukowe 2019 nr 3, s. 5 oraz P. Prusinowski: Ponowne ustalenie prawa do świadczeń a granice weryfikacji ostatecznych decyzji w sprawach rentowych (w:) Prawo ubezpieczeń społecznych. Wybrane problemy, pod red. M. Czuryk i K. Naumowicz, Olsztyn 2016, s. 51). W wyroku z dnia 9 czerwca 2021 r., II USKP 58/21 (OSNP 2022 nr 3, poz. 30) Sąd Najwyższy uznał, że zapatrywanie to trzeba doprecyzować i stwierdzić, że przedmiot sporu w sprawach ubezpieczeniowych determinuje w pierwszej kolejności zakres decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie zakres odwołania od tej decyzji, ponieważ - rozpoznając odwołanie od decyzji organu rentowego - sąd ubezpieczeń społecznych rozstrzyga o zasadności odwołania w granicach wyznaczonych, z jednej strony, zakresem samego odwołania, a z drugiej przez przedmiot decyzji (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 1 września 2010 r., III UK 15/10, LEX nr 667499; z dnia 9 września 2010 r., II UK 84/10, LEX nr 661518; z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 121 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 i z dnia 13 października 2009 r., II UK 234/08, LEX nr 553692; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214).

Z brzmienia zaskarżonej decyzji wynika, że jej przedmiotem było podleganie M.A. pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia jako pracownik u płatnika składek U. sp. z o.o. w W. i wysokość podstawy wymiaru składek należnych z tego tytułu.

Sąd pierwszej instancji orzekł co do tak określonego przedmiotu sporu, uznając, że M.A. i U. sp. z o.o. nie łączyła umowa o pracę, w związku z czym bezprzedmiotowa stała się ta część decyzji, w której określono podstawę wymiaru składek. Rozpoznał więc istotę sprawy, co poprzedzone zostało adekwatnymi ustaleniami faktycznymi dokonanyymi w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy. Tak więc to, że w zaskarżonej decyzji jest rozdzźwięk między jej uzasadnieniem a powołaną podstawą prawną - art. 8 ust. 2a ustawy systemowej (przepis ten nie ma w ogóle zastosowania do sytuacji, gdy za pracodawcę ubezpieczonych uznaje się podmiot, który zawarł z nimi umowy o świadczenie usług oraz to, że nie dostrzegł tego Sąd pierwszej instancji, nie przekłada się *ad casum* ani na nierozpoznanie istoty sprawy, ani nie prowadzi do wniosku, że przeprowadzone postępowanie dowodowe nie miało znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu i że istnieje konieczność jego przeprowadzenia w całości. Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych łączy elementy kontrolne i rozpoznawcze. Pierwszy aspekt każe uznać decyzję organu rentowego za miarodajny przedmiot oceny merytorycznej sądu, druga właściwość umożliwia sądowi autonomiczne rozpoznanie sporu, niezależnie od wskazanej w decyzji podstawy prawnej. Inaczej rzecz ujmując, sądowi przyznano pełną swobodę ocenną, tak w zakresie faktów, jak i stosowanego prawa (funkcja rozpoznawcza sądu), jednak spektrum badawcze determinowane jest treścią zaskarżonej przez ubezpieczonego decyzji (funkcja kontrolna sądu).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 397 § 3 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c.).

[az]

[a.ł]

Halina Kiriło Romualda Spyt Krzysztof Staryk